

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.151](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.151)

УДК 334.012:338.45:330.1

Є. І. Бірюков,
аспірант кафедри менеджменту та публічного адміністрування
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
ORCID: 0000-0001-5333-8839

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Iegor Biriukov
postgraduate of management and public administration department
PHEI "Academician Yuriy Bugay international scientific and technical university"

ENSURING THE EFFICIENCY PRINCIPLES OF RESOURCES POTENTIAL USING ON ELECTRIC POWER ENTERPRISES

У статті визначено принципи забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств. З'ясовано, що до базових ресурсів електроенергетичних підприємств, що формують ресурсний потенціал, віднесено такі ресурси: природні, техніко-технологічні, просторово-часові, інвестиційні та організаційно-управлінські. До ключових складових ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств віднесено: виробнича, маркетингову, інтелектуально-кадрову, інформаційну, інноваційну, адміністративно-аналітичну, нормативно-правову та екологічну складові. Визначено ключові принципи, якими повинні керуватися підприємства для забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу. Серед яких принципи: безперебійності виробництва; адекватності; незалежності; прогнозованості; взаємоузгодженості; гнучкості; ощадності та екологічності.

The principles of efficiency of use of resource potential of electric power enterprises are defined in the article. It is substantiated that the resource potential and resources as a whole cannot be classified only by objects and means of labor, but cover a wider number of objects that are involved or affect the economic activity of the enterprise. The key resources of power companies that form resource potential include the following resources: natural, technical, technological, space-time, investment and organizational-managerial. It is proved that considering the peculiarities of the resource potential of enterprises, it is worth distinguishing its constituent elements, namely resources, depending on the nature of their participation in the economic activity of the enterprise. The key components of the resource potential of electricity companies that reveal its essence through applied aspects of the use and evaluation of certain types of enterprise resources include: production, marketing, intellectual and human resources, information, innovation, administrative and analytical, regulatory and environmental components. The identified components of the resource potential of electric power companies have made it possible to formulate key principles that should be guided by enterprises to ensure the efficiency of resource use, among which are the

principles of continuity of production, which is due to the peculiarities of consumption of this product and considerations of security of the energy system; adequacy, adequacy of resources consumed by targets; independence - minimizing the impact of imported supplies on stability in the production processes of energy enterprises; predictability - the formation of plans for the current and future development of the energy company; Mutual coherence - consistency of established priorities of energy enterprise development with planned resources; flexibility - the ability to effectively mobilize or demobilize resources for energy companies in the event of unforeseen changes to the internal or external environment; savings and environmental friendliness - minimizing the negative impact of electricity companies on the environment.

Ключові слова: *ресурсний потенціал; підприємства електроенергетики; енергетична сфера; ресурси; потенціал електроенергетичних підприємств; ефективність управління ресурсним потенціалом.*

Keywords: *resource potential; power utilities; energy sphere; resources; potential of electric power enterprises; efficiency of resource potential management.*

Постановка проблеми. Специфічна особливість енергетичної галузі полягає у тому, що вона є і буде залишатися системоутворюючою галуззю національної економіки, оскільки споживачами електроенергії виступають усі суб'єкти господарювання. Також, енергетична галузь та її стабільне функціонування безпосередньо впливає на забезпечення безпеки національної економіки та її суб'єктів, базисом стабільного економічного зростання. Але, необхідно зазначити, що не зважаючи на ряд суттєвих реформ, які відбулися в енергетичній галузі України, її стан залишається кризовим, що зумовлено зношеністю основних засобів, недосконалою системою тарифоутворення, недостатністю залучення інвестиційних ресурсів тощо. Ці та інші проблеми, які пов'язані із геополітичними умовами розвитку національного господарства, нестабільністю цін на сировинних ринках актуалізують проблематику організації ефективного управління ресурсним потенціалом електроенергетичних підприємств як передумов побудови ефективного механізму їх функціонування в умовах обмеженості, імпортозалежності, високої вартості ресурсів й підтримки належного рівня економічної безпеки підприємств та національної економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних основ організації діяльності електроенергетичних підприємств, особливостей існуючого енергоринку та нормативно-правової бази забезпечення його функціонування представлене великою кількістю наукових праць вітчизняних вчених. Особливо важливий вклад у розвиток даного напрямку досліджень здійснено такими вченими, як: Н. Богацька, В. Трапезніков, А. Сменковський, А. Полянська, О. Кремінь, Н. Кузьминчук, А. Мельник, М. Земляний, А. Чорна, А. Шевцов та ін.

Однак, враховуючи широке теоретичне висвітлення проблематики функціонування вітчизняних підприємств енергетичного сектору, на нашу думку, більш ґрунтовного висвітлення вимагають питання систематизації теоретичних уявлень щодо ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств та прикладних аспектів ефективного управління ним.

Метою статті є визначення принципів забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств на основі виокремлення його специфічних особливостей. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- з'ясовано особливості діяльності енергетичної сфери та підприємств електроенергетики;
- визначено ключові ресурси електроенергетичних підприємств, що формують їх ресурсний потенціал;
- виокремлено складові елементи ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств;
- обґрунтовано ключові принципи, якими повинні керуватися підприємства для забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямів аналізу ресурсного потенціалу є виокремлення ключових видів ресурсів, які, власне, формують ресурсний потенціал і визначають можливості розвитку саме електроенергетичних підприємств. Зазначимо також, що ресурсний потенціал та ресурси в цілому не можуть бути класифіковані лише через предмети та засоби праці, а охоплюють більш широке число об'єктів, які беруть участь або впливають на господарську діяльність підприємства. До ключових ресурсів електроенергетичних підприємств, що формують ресурсний потенціал, слід віднести такі ресурси: природні, техніко-технологічні, просторово-часові, інвестиційні та організаційно-управлінські. Розглянемо їх більш детально.

Природні ресурси. В даному випадку характеризуються видом первинних ресурсних джерел енергії, які, в свою чергу, виступають предметами праці для відповідних типів енергогенеруючих підприємств.

Техніко-технологічні ресурси. Технологічні складності та високий рівень наукомісткості виробництва електроенергії обумовлює важливість наявності належної забезпеченості техніко-технологічними ресурсами як ключової умови забезпечення безперервності виробництва, стабільних поставок, екологічності, можливості взаємозамінності первинних ресурсних джерел енергії (з традиційних на альтернативні відновлювальні джерела).

Просторово-часові ресурси. Характеризують, з одного боку, територіальне розташування підприємств, що особливо важливо з погляду наявності необхідної інфраструктури для забезпечення нормального функціонування енергогенеруючих та енергорозподільчих підприємств, а з іншого, виробничі особливості такого продукту як електроенергія, які виявляються у необхідності часового збігу процесу виробництва і споживання.

Інвестиційні ресурси. Виступають одним із ключових джерел розвитку підприємств електроенергетики, зокрема щодо оновлення та модернізації технічного оснащення.

Галузь енергетики як об'єкт інвестування має істотну специфіку через необхідність виконання нею соціальних та інфраструктурних функцій, а також через її велике значення для національної безпеки; в силу цього метою інвестиційних проектів в сфері енергетики не може бути виключно максимізація прибутку, їх реалізація пов'язана з явними або неявними соціальними або інфраструктурними обтяженнями, а доступ іноземних інвесторів до участі в таких проектах, як правило, обмежений [7, с. 69].

Організаційно-управлінські ресурси. Особливості організації енергоменеджменту, зокрема, стилю керівництва, гнучкості управлінської системи, ефективності розподілу повноважень, наявності зворотного зв'язку між керівництвом і нижчими ланками управління, загалом організаційною структурою підприємства.

Розглядаючи особливості ресурсного потенціалу підприємств варто розрізняти його складові елементи, а саме ресурси, в залежності від характеру їх участі у господарській діяльності підприємства [2, с. 147; 5, с. 54; 8, с. 69]. Таким чином, можна виділити динамічні частину ресурсного потенціалу, що безпосередньо залучена у виробничий процес (діюче технічне обладнання та устаткування, матеріальні та інформаційні потоки, що циркулюють всередині виробничої системи) та статичну частину ресурсного потенціалу, тобто такі ресурси, що належать підприємству, але не використовуються ним в процесі здійснення господарської діяльності (понаднормові запаси, резерви виробництва, технічна інформація).

Далі пропонуємо розглянути ключові складові ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств, які розкривають його сутність через прикладні аспекти використання та оцінки певних видів ресурсів підприємств.

Виробнича складова передбачає організацію процесів модернізації технологічних процесів та устаткування, пов'язаного з генеруванням електроенергії, своєчасними ремонтами, формуванням системи моніторингу ресурсоємності виробництва шляхом встановлення відповідних нормативів, розробку заходів щодо оптимізації ресурсоспоживання.

Маркетингова складова передбачає створення системи енергетичного маркетингу, на яку покладено оперативний аналіз ринкового середовища, формування адекватної системи ціноутворення, аналіз та управління попитом на продукцію, комунікативні функції.

Інтелектуально-кадрова складова пов'язана із застосуванням сукупності інструментів та методів, націлених на формування найбільш сприятливого ділового середовища роботи персоналу, що включає в себе комплексну мотиваційну політику, стимулювання розвитку професійних якостей працюючих та інвестування у інтелектуальний капітал [6, с. 158].

Для досягнення поставленої мети і виконання місії компанії необхідний здатний, мотивований і технічно грамотний персонал [4, с. 155]. Вільний доступ співробітників до корпоративної інформації, оперативна і швидка обробка даних дозволять знищити деякі комунікативні бар'єри і підвищити ефективність внутрішніх процесів в організації. Але, підприємство має допомогти працівникам поліпшити свої аналітичні здібності і розвинути професіоналізм у використанні інформаційних технологій. Тому навчання співробітників і формування необхідних для бізнесу компетенцій грає дуже важливу роль, в т.ч. надає пряму вплив на кінцеву мету [3, с. 134].

Інформаційна складова включає в себе комплекс заходів щодо інформаційного забезпечення електроенергетичних підприємств, а саме, збір та аналіз інформації щодо існуючих та потенційних споживачів електроенергії, аналіз конкурентного середовища енергоринку, збір та систематизацію внутрішньої інформації щодо технічного стану енергопідприємства, рівня конкурентоспроможності, фінансової ефективності; моніторинг змін у нормативно-правовому забезпеченні.

Інноваційна складова охоплює собою процеси проектування та розробки інноваційних заходів щодо оптимізації виробничих процесів, формування інвестиційних проектів інноваційного розвитку підприємства.

Адміністративно-аналітична складова включає в себе основні функції щодо планування, аналізу, обліку та оцінки ефективності використання всіх ресурсів енергопідприємства.

Нормативно-правова складова. Представлена комплексом нормативно-правових актів, які регламентують основні засади та принципи діяльності підприємств електроенергетики, особливості функціонування енергоринку та регулювання відносин між його ключовими учасниками тощо.

Екологічна складова визначається характером взаємодії підприємства з навколишнім середовищем, що є особливо важливим аспектом функціонування енергетичних підприємств в контексті поширеності у вітчизняній практиці випадків надмірного теплового, шумового та інших видів забруднення серед таких

підприємств разом із повною відсутністю розроблених планів та стратегій зменшення шкідливих викидів та загальної екологізації виробництва.

В електроенергетичній сфері наявний неабиякий потенціал до енергозбереження. Упродовж 20 років тарифи не передбачали інвестиційний складник або кошти на капітальний ремонт. Це призвело до високої зношеності основних засобів та інфраструктури, внаслідок чого втрати у електромережі сягають 30 % [1, с. 9].

Описані складові ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств дозволяють сформулювати ключові принципи, якими повинні керуватися підприємства для забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу, серед яких варто виділити наступні принципи:

- *безперервності виробництва* (необхідність підтримки безперервності виробництва електроенергії, що обумовлено особливостями споживання даного товару та міркуваннями безпеки енергетичної системи);
- *адекватності* (відповідність ресурсів, що витрачаються плановим показникам та встановленим пріоритетам енергопідприємства);
- *незалежності* (мінімізація впливу імпорتنих поставок на стабільність в забезпеченні виробничих процесів енергетичних підприємств);
- *прогнозованості* (формування планів поточного та перспективного розвитку енергопідприємства);
- *взаємозгодженості* (узгодженість встановлених пріоритетів розвитку енергопідприємства запланованим ресурсам на їх реалізацію та планам розвитку в цілому);
- *гнучкості* (можливість ефективної мобілізації або демобілізації ресурсів енергопідприємства у випадку непередбачених змін внутрішнього або зовнішнього середовища);
- *ощадності та екологічності* (забезпечення мінімізації негативного впливу енергопідприємства на природне середовище, провадження заходів щодо раціоналізації та екологізації виробничих процесів).

Висновки. В ході проведеного дослідження було систематизовано теоретичні уявлення щодо ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств, надано ґрунтовний опис принципів та проблем здійснення ефективного управління ресурсним потенціалом у вітчизняній господарській практиці електроенергетичних підприємств. Ресурсний потенціал підприємства складається з сукупності ресурсів, якими володіє підприємство та ряду ресурсних складових, що обумовлюють ключові напрямки управління ресурсним потенціалом енергетичного підприємства. Ефективне використання ресурсного потенціалу можливе за умови дотримання ряду принципів і налагодженої комунікації між підприємствами енергетичної галузі та профільними державними регуляторними органами з метою мінімізації існуючих загроз у вигляді системних проблем вітчизняного енергоринку та формування передумов до оновлення та модернізації електроенергетичних підприємств.

Подальших наукових розвідок вимагають питання розроблення та впровадження функціональної моделі управління підприємствами електроенергетики в умовах диверсифікації ресурсних джерел виробництва електроенергії.

Бібліографічний список.

1. Ажнакін С. Г. Проблеми енергозбереження та енергоефективності діяльності електроенергетичних підприємств. *Економічні інновації*. 2013. № 55. С. 9-22.
2. Артемчук Т. О. Підвищення суспільної результативності діяльності підприємств природних монополій електроенергетики. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2016. № 4. С. 146-151.
3. Богацька Н. М., Хачатрян В. В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка. і суспільство*. 2016. Вип. 3 / 20 С. 134-139.
4. Іваннікова Н. Дослідження ресурсного потенціалу підприємства житлово-комунального господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 3. С. 154-158.
5. Краснокутська Н. Дефініція поняття – потенціал підприємства в контексті розвитку мікроекономічної теорії. *Вісник КНТЕУ*. 2008. № 5. С. 54-64.
6. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
7. Тульчинська С. О., Чорній Б. П. Диверсифікація джерел залучення інвестиційних ресурсів у підприємства розподілення електроенергії. *Економічний вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. 2017. Вип. 14. С. 67-74.
8. Ущатовський К. В. Природні інфраструктурні монополії в електроенергетиці України: особливості функціонування та розвитку. *Економічний простір*. 2015. № 99. С. 68-78.

References.

1. Azhakin S. H. (2013) Problemy enerhozberezhennia ta enerhoefektyvnosti diial'nosti elektroenerhetychnykh pidpriemstv [Problems of energy saving and energy efficiency of activity of electric power enterprises]. *Ekonomichni innovatsii*, vol. 55, pp. 9-22.
2. Artemchuk T. O. (2016) Pidvyschennia suspil'noi rezul'tatyvnosti diial'nosti pidpriemstv pryrodnykh monopolij elektroenerhetyky [Increasing the Social Productivity of Natural Power Monopoly Enterprises]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*, vol. 4, pp. 146-151.

3. Bohats'ka N. M. and Khachatryan V. V. (2016) Suchasnyj pidkhid do otsinky sutnosti resursnoho potentsialu pidpryemstva [Modern approach to assessing the essence of the enterprise resource potential]. *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 3, no. 20, pp. 134-139.
4. Ivannikova N. (2015) Doslidzhennia resursnoho potentsialu pidpryemstva zhytlovo-komunal'noho gospodarstva [Investigation of the Resource Potential of the Housing and Utility Enterprise]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 3, pp. 154-158.
5. Krasnokuts'ka N. (2008) Definityiia poniattia – potentsial pidpryemstva v konteksti rozvytku mikroekonomichnoi teorii [Definition of the concept - potential of the enterprise in the context of development of microeconomic theory]. *Visnyk KNTEU*, vol. 5, pp. 54-64.
6. Tul'chyns'ka S. O. and Chornij B. P. (2017) Dyversyfikatsiia dzherel zaluchennia investytsijnykh resursiv u pidpryemstva rozpodilennia elektroenerhii [Diversification of sources of attraction of investment resources in the enterprises of power distribution]. *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «KPI»*, vol. 14, pp. 67-74.
7. Tul'chyns'ka S. O. (2009) *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU «KPI», Kyiv (in Ukraine).
8. Uschapovs'kyj K. V. (2015) Pryrodni infrastruktturni monopolii v elektroenerhetytsi Ukrainy: osoblyvosti funktsionuvannia ta rozvytku [Natural Infrastructure Monopolies in the Electric Power Industry of Ukraine: Features of Functioning and Development]. *Ekonomichnyj prostir*, vol. 99, pp. 68-78.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2019 р.